

با توجه به بیت زیر، به ۳ سؤال بعدی پاسخ دهید.
 عالم از شور و شر عشق خبر هیچ نداشت
 فتنه انگیز جهان نرگس جادوی تو بود

۱ کدام کلمه در مفهوم استعاری به کار رفته است؟

۲ استعاره از چیست؟

۳ چه نوع استعاره‌ای است؟

۴ «تیر» و «کمان» در بیت زیر در کدام مفاهیم استعاری به کار رفته‌اند؟
 «ز چشم‌ت جان‌نشاید برد کز هر سو که می‌بینم
 کمین از گوشه‌ای کرده است و تیر اندر کمان دارد»

۵ علائم هجایی یک مصراع را بنویسید، سپس وزن را تعیین کنید.
 «زین جور بر جانم کنون دست از جفا شستی به خون
 جانا چه خواهد شد فزون آخر ز آزارم تو را»

۶ پایهٔ آوایی اصلی در هر یک از ابیات زیر را تعیین کنید.
 الف) صفت خویش بگفتم که منم خالق بی‌چون
 نه کس از من نه من از کس نه از اینم نه از آنم
 ب) گر نه بهشت است همین هند چرا
 از پی طاووس جنان گشت سرا

۷ کدام مورد از دلایل تمایل شاهان صفوی به هنر و ادبیات است؟
 الف) حس رقابت با شاهان عثمانی و هندی در مسائل فرهنگی
 ب) عدم تمایل به به ترویج و نفوذ بیشتر زبان ترکی در ایران

۸ مشخص کنید در کدامیک از دو بیت زیر، منادا «تشخیص» است و در کدامیک «استعاره آشکار»؟
 الف) ای سرو پای بسته به آزادگی مناز / آزاده من که از همه عالم بریده‌ام
 ب) تا تو را جای شد ای سرو روان در دل من / هیچ‌کس می‌نپسندم که به جای تو بود

۹ در بیت «بتی دارم که گرد گل ز سنبل سایه‌بان دارد / بهار عارضش خطی به خون ارغوان دارد»، دومین استعاره را بیابید و به تشبیه تبدیل کنید.

۱۰ در بیت «سینه خواهم شرحه شرحه از فراق / تا بگویم شرح درد اشتیاق» مجاز را بیابید و آن را به اضافهٔ استعاری تبدیل کنید.

۱۱

کدام یک از استعاره‌های زیر، تشخیص است؟

الف) نفس باد صبا مشک‌فشان خواهد شد / عالم پیر دگرباره جوان خواهد شد
ب) تو را ز کنگره عرش می‌زنند صغیر / ندانمت که در این دامگه چه افتادست

۱۲

در مصراع «چرا چون لاله خونین دل نباشم / که با ما نرگس او سرگران کرد» کدام واژه در معنای مجازی به کار رفته است؟ معنای مجازی آن را بنویسید.

۱۳

بیت زیر را متناسب با پایه‌های آوایی تفکیک کنید، سپس وزن و نشانه‌های هجایی هریک را در خانه‌ها جای دهید:
سعادت به بخشایش داور است نه در چنگ و بازوی زورآور است

سعدی

				پایه‌های آوایی
				وزن
				نشانه‌های هجایی

۱۴

بیت زیر را از نظر مضمون بررسی کنید:
ریشه نخل کهن‌سال از جوان افزون‌تر است

بیشتر دلبستگی باشد به دنیا پیر را

صائب تبریزی

۱۵

در کدام بیت، واژه‌ی «سرو» در پدید آمدن آرایه‌ی «تشخیص» مؤثر بوده است؟ دلیل خود را بنویسید.
الف) تا تو را جای شد ای سرو روان در دل من
ب) چو سرو از راستی برزد عَلم را
ندید اندر جهان، تاراج غم را
هیچ کس می‌نپسندم که به جای تو بود

۱۶

با توجه به ابیات زیر به سؤالات پاسخ دهید:

همه بندگان موی کردند باز فریگیس مشکین کمند دراز
برید و میان را به گیسو بیست به فندق گل و ارغوان را بخت
به آواز بر جان افراسیاب بنفرید با نرگس و گل پر آب
الف) هریک از کلمات مشخص شده، استعاره از چه چیزهایی هستند؟
ب) گل در مصراع دوم بیت سوم چه نوع استعاره‌ای است؟
ج) در بیت اول چه نوع استعاره‌ای به کار رفته است؟

۱۷

استعاره‌های زیر را به تشبیه تبدیل کنید.

الف) باد نفس نفس می‌زد و دور می‌شد. ب) گل می‌خندید.

۱۸

با توجه به بیت زیر، به سؤالات پاسخ دهید.

«بخت آن نکند با من، کان شاخ صنوبر را
الف) کدام کلمه در مفهوم «استعاری» به کار رفته است؟
ب) استعاره از چیست؟
ج) چه نوع استعاره‌ای است؟
بنشینم و بنشانم، گل بر سرش افشانم»

۱۹

استعاره مصرّحه زیر را به تشبیه تبدیل کنید و تمامی پایه‌های تشبیه را نام ببرید.

حکیم فرزانه‌ی توس، بی‌قراری و سوگواری فرنگیس (فریگیس) را بر مرگ سیاوش چنین می‌سراید:
همه بندگان موی کردند باز فریگیس مُشکین کمند دراز
برید و میان را به گیسو بیست به فندق گل و ارغوان را بخت
به آواز بر جان افرسیاب بنفرید با نرگس و گل پرآب

استعاره مصرّحه را در بیت زیر بیابید.

سعدی از زبان پیری که او را به شادمانی و عیش دعوت کرده است، می‌فرماید:
مرا برف باریده بر پَرزاغ
«سعدی»
نشانید چو بلبل تماشای باغ

پاسخنامه تشریحی

۱ نرگس (۰/۲۵)

۲ چشم (۰/۲۵)

۳ استعاره‌ی مصرحه (۰/۲۵)

۴ تیر: مژه / کمان: ابرو

۵ - U - - / - U - - / - U - - / - U - - (مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن)

۶ الف (فعلاتن (U - -

ب) مفتعلن (- U U -)

۷ الف

۸ الف) تشخیص ب) استعاره آشکار

۹ گل: صورت او مثل گل است (یا هر جمله مشابه دیگر)

۱۰ سینه - سینه کوه / سینه آفتاب و ...

۱۱ گزینه الف (ص ۷۴)

۱۲ نرگس مجاز از چشم (ص ۷۳)

پایه‌های آوایی	سَ عادت	بِ یخ شا	یِ شِ دا	وَرست
وزن‌واژه	نَ دَر چن	گُ با زو	یِ زو را	وَرست
خوشه‌های آوایی	فعولن	فعولن	فعولن	فعل
	- - U	- - U	- - U	- U

۱۳

۱۴ مفهوم و پیام حکمی - اخلاقی در این بیت با تمثیل (= اسلوب معادله) به‌دست آمده است. صائب ابتدا در مصراع نخست مثالی می‌آورد که نشان‌دهنده عمق وابستگی ایجادشده در اثر طول زمان را نشان می‌دهد و پس از آماده‌سازی ذهن مخاطب، از دل‌بستگی بیشتر پیران به دنیا می‌گوید. (بیت به‌طور ضمنی و تلویحی این ویژگی را نکوهش می‌کند.)

۱۵

بیت «ب» (۵/۵) چون ویژگی راستی (یا غم برزدن / یا غم ندیدن) به سرو نسبت داده شده است. (یا شاعر به سرو شخصیت بخشیده است / یا هر مفهومی مشابه آن) (۵/۵)

۱۶

الف) فندق: استعاره از ناخن
ب) استعاره‌ی مصرحه
نرگس: استعاره از چشم
ج) استعاره‌ی مصرحه
گل: استعاره از چهره

۱۷) الف) باد همچون دونده‌ای نفس‌نفس می‌زد و دور می‌شود.

ب) گل به مانند انسان می‌خندد.

۱۸) الف) شاخ صنوبر ب) یار ج) استعاره‌ی مصرّحه

۱۹) مشکین‌کمند دراز — استعاره از موی فرنگیس ، درازی-وسیاهی

مشبّه به مشبّه وجه شبه

گل-وارغوان — استعاره از صورت و گونه ، نرگس — استعاره از چشم

مشبّه به مشبّه مشبّه مشبّه

۲۰) برف، استعاره از موی سفید. پر زاغ، استعاره از موی سیاه. بلبل، استعاره از جوان.

